

Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi

Evaluation of the 7th Grade Turkish Textbook Used in the Education of the Turks Living in Kosovo in Terms of Formation, Content and Instructional Program

Ramazan Eryılmaz¹

Gazi Universty, Institute of Education Sciences

Necati Demir²

Gazi Universty, Faculty of Education, Division of Turkish Education

ABSTRACT

Turks living in the Republic of Kosovo have the right to receive education in their mother tongue. One of the most important problems of Turkish education in Kosovo is the lack of access to Turkish education materials. As a training material, Turkish textbooks are important for effective language education. This study is a qualitative research that examines the 7th grade Turkish textbook used in Turkish education in Kosovo. In the study, the format and content of the 7th grade Turkish textbook is revealed, and its compatibility with the Lower Level Seventh Grade Plan and Program is questioned. Therefore, the case study pattern was used in the study. Data collection techniques used; document analysis and interview. The analysis of the data was realized by associating the obtained data with each other and creating patterns. According to the findings; Kosovo 7th Grade Turkish textbook is partially sufficient in terms of appearance and visuality. There are serious problems in terms of having designs and visuals that will attract the attention of the student. The achievements or grammar topics included in the Lower Level Secondary Education Seventh Grade Curriculum and Program are partially incompatible with the textbook. It is also necessary to evaluate the results in the context of impossibilities based on various reasons in terms of Turkish education in Kosovo. Regarding the development of the 7th grade Turkish textbook used in Turkish lessons of lower education secondary education classes in Kosovo and still not being published in the 8th and 9th grades, the people and institutions should do their part.

ARTICLE INFO

Received: 22.06.2020

Revision received:

18.07.2020

Accepted: 21.07.2020

Published online:

30.10.2020

Key Words: Kosovo, Turkish education, textbook

¹ *Corresponding author:*

ramazaneryilmaz@windowslive.com

PhD Student

Orcid: 0000-0003-1596-7276

0554 613 7189

² *Prof. Dr.*

necatidemir522@gmail.com

Kosova’da Yaşayan Türklerin Ana Dilde Eğitiminde Kullanılan 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Biçim, İçerik ve Öğretim Programına Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi*

Ramazan Eryılmaz¹

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Necati Demir²

Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü

ÖZET

MAKALE BİLGİSİ

Kosova Cumhuriyetinde yaşayan Türkler ana dillerinde eğitim alma hakkına sahiptir. Kosova Türkçe eğitimin en önemli sorunlarından biri, Türkçe eğitim materyallerine ulaşılmasında yaşanan çeşitli sorunlardır. Türkçe derslerinin başlıca eğitim materyali olarak Türkçe ders kitapları, verimli bir dil eğitimi için önem arz etmektedir. Bu çalışma, Kosova Türkçe eğitimde kullanılan, 7. Sınıf Türkçe ders kitabını inceleyen nitel bir araştırmadır. Çalışmada, 7. Sınıf Türkçe ders kitabının biçim ve içerik durumu ortaya konulmakta, Kosova Alt Seviye Yedinci Sınıf Plan ve Programıyla uyumu sorgulanmaktadır. Dolayısıyla çalışmada durum araştırması deseni kullanılmıştır. Kullanılan veri toplama teknikleri; doküman analizi ve görüşme olmuştur. Verilerin analizi, elde edilen verilerin birbiriyle ilişkilendirilmesi, örüntüler oluşturulması yoluyla gerçekleşmiştir. Bulgulara göre; Kosova 7. Sınıf Türkçe ders kitabı görünüş ve görsellik açısından kısmen yeterlidir. Öğrencinin dikkatini çekecek tasarım ve görselelere sahip olma anlamında ciddi anlamda sorunlar mevcuttur. Alt Seviye Ortaöğretim Yedinci Sınıf Öğretim Plan ve Programında yer verilen kazanımlar ya da dil bilgisi konuları ders kitabıyla kısmen uyumlu değildir. Ayrıca, sonuçları, Kosova’da Türkçe eğitimi açısından çeşitli sebeplere dayanan imkânsızlıklar bağlamında da değerlendirmek gerekmektedir. Kosova Türkçe eğitim alt seviye ortaöğretim sınıflarının Türkçe derslerinde kullanılmakta olan 7. Sınıf Türkçe ders kitabının geliştirilmesi ve 8. ve 9. sınıflarda hala kitapların basılmamış olması konularında, ilgili kişi ve kurumların üzerine düşenleri yapması gerekmektedir.

Alınma Tarihi:
22.06.2020
Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 18.07.2020
Kabul Edilme Tarihi:
21.07.2020
Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 30.10.2020

Anahtar Kelimeler: Kosova, Türkçe eğitim, ders kitabı

¹ Sorumlu yazar iletişim bilgileri:
Doktora Öğrencisi
ramazaneryilmaz@windowslive.com
Orcid: 0000-0003-1596-7276
05546137189

² Prof. Dr. Necati Demir
necatidemir522@gmail.com

*Bu makale “Kosovada Türkçe Öğretimi” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

Giriş

Türkçe eğitiminin sınırlarını çizmeye kalktığımızda, öncelikle konuyu hangi açıdan ele alacağımıza karar vermeliyiz. Öğrencilerin yaş grubuna göre ortaya çıkan sınıf/kademeler, öğrencinin ana dili durumuna göre yabancı dil olarak ya da ana dil olarak Türkçe öğretimi gibi. Bunların yanında başka bir ayırımın da Türkçe eğitiminin ülke içinde ve ülke dışında yürütülmesi açısından ortaya çıktığı da görülmektedir. Türkçe eğitiminin hedef kitlesi göz önüne alındığında genellikle Türkiye’de yürütülen faaliyetler akla gelse de gerek Avrupa’da yaşayan göçmen/gurbetçi Türkler gerekse Balkanlarda yaşayan Osmanlı bakiyesi Türklerin Türkçe eğitimi faaliyetlerine de Türkiye Cumhuriyeti ve Millî Eğitim Bakanlığı doğrudan ya da dolaylı olarak müdahil olmakta dolayısıyla bunlarda Türkçe eğitimi kapsamında değerlendirilmektedir. Türkçe eğitiminin bir kolu olarak *Türk Soyullara Türkçe Eğitiminin* her geçen yıl bilimsel çalışmalar ve somut adımlarla gelişmeye devam ettiği görülmektedir (Duman, 2003; Güleç ve İnce, 2015; Sakarya Üniversitesi, 2013; Yıldız, 2012; Şen, 2010).

Avrupa ülkelerinde yaşayan Türk çocukları -Batı ve Orta Avrupa ülkelerinde-okullarında, Türkçe ve Türk kültürü dersi alabilmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı vasıtasıyla bu ülkelere öğretmen görevlendirmeleri yapılmakta, bu ders için ders kitapları basılmaktadır (Şen, 2010). Sayısal anlamda Türklerin çoğunluğu Almanya’da olsa da birçok Avrupa ülkesinde çok sayıda Türk yaşamaktadır. Avrupa’da yaşayan gurbetçi Türklerle beraber yurt dışı Türkler oluşturan ikinci grup, yaşadıkları ülkelerde azınlık durumunda olan -ülkeden ülkeye şartlar değişmekle beraber- genellikle bu kapsamda ana dilde eğitim de alabilen, Balkan bölgesi Türkleridir. Bu Türkler Balkan bölgesinde bulunan, Makedonya, Kosova, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya ve Moldova gibi ülkelerde yaşamaktadırlar. Batı ve Orta Avrupa ülkelerinde yaşayan Türklere nazaran bu ülkelerde yaşayan Türkler ana dilde eğitim adına çoğunlukla kısıtlı imkânlarla sahip olmaktadır. Bu ülkelerdeki Türkçe eğitimine Türkiye’nin doğrudan müdahil olması genellikle mümkün olmamaktadır. Haliyle Türkçe ders materyallerinin temini gibi konularda yerel koşullar etkili olmaktadır. Örneğin, Türkçe ders kitaplarının yazılması, basılması ve dağıtılması aşamalarında, bu azınlık durumundaki Türk topluluklarının yaşadıkları ülkelerin ilgili kurumları ile birlikte hareket etmeleri gerekmektedir (Kayadibi, 2016; Kurt, 2018; Stefan, 2013).

Bir Balkan ülkesi olan Kosova’da yaşayan Türklerin Türkçe eğitiminde de öne çıkan bir sıkıntı, Türkçe ders kitaplarının niteliği konusudur (Muzbeg, Uysal, Hoti, Baykuş, ve Kırık, 2014). Kosova Türkçe eğitimde ortaokul/alt ortaöğretim seviyesinde halihazırda kullanılmakta olan iki ders kitabı vardır: *6. Sınıf Türkçe* ve *7. Sınıf Türkçe* ders kitapları. Alt ortaöğretim seviyesinde; 6., 7., 8. ve 9. sınıflar bulunmasına rağmen 8. ve 9. sınıf kitapları hiç basılmamıştır. Kosova Türkçe eğitimde kullanılan *7. Sınıf Türkçe* ders kitabının niteliği, bu çalışma bağlamında problem durumu olarak değerlendirilmiştir.

İncelemesi nesnesi olarak, ele aldığımız *7. Sınıf Türkçe* ders kitabı ve Kosova Türkçe eğitimde kullanılan ders kitapları ile ilgili çalışmalara dair alan yazın taraması yapılmıştır. Kosova, Türkçe, ders kitabı, 7. sınıf anahtar sözcükleri ile *Google Akademik*, *Dergi Park* ve *YÖK Tez Merkezi* veri tabanlarında ve tarama sayfalarında, alan yazın taraması yapıldığında, *7. Sınıf Türkçe* kitabını inceleyen herhangi bir bilimsel yayın tespit edilemediği gibi herhangi bir ders kitabının incelenmediği de görülmüştür. Kosova’da kullanılmakta olan Türkçe ders kitaplarının belli ölçütlerle değerlendirilip yapısı eleştirilerle desteklenmesinin faydalı olacağı görülmektedir. Bunun yanında, alan yazında bu konudaki araştırmaların eksikliğinin giderilmesi de çalışmanın önemi ortaya koymaktadır. Daha ayrıntılı veriler elde etmek adına çalışma çeşitli alt problemlere ayrılmıştır:

1. *7. Sınıf Türkçe* ders kitabının, biçim özellikleri nelerdir?
2. *7. Sınıf Türkçe* ders kitabının, içerik özellikleri nelerdir?

3. 7. *Sınıf Türkçe* ders kitabının, Kosova Türkçe Alt Seviye Ortaöğretim Altıncı Sınıf Öğretim Plan ve Programı hedefleri açısından durumu nedir?

Kosova Türkçe eğitimde kullanılan 7. Sınıf Türkçe ders kitabını incelerken, Kosova'nın, Kosova Türklerinin ve Kosova'da Türkçe eğitiminin tarihine daha yakından bakmak gerekmektedir. Kosova, uzun yıllar Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. Bölgede 19. yüzyılda Türkçe eğitimin kurumsallaştığına dair veriler mevcuttur. Şüphesiz bundan önce de Türkçe eğitime dair unsurların bulunması gerekir. Buna karşın Suzi Çelebinin Seyahatnamesinde geçen ve bir medreseden bahseden bilgi dışında 19. Yüzyıldan önce Kosova'da Türkçe eğitime dair net, somut bilgilere ulaşamamaktadır (Topsakal ve Koro, 2007; Kosova Ülke Raporu, 2012). Eldeki veriler hem *batılı* hem de geleneksel usulde çok sayıda okulun Osmanlı döneminde Kosova'da Türkçe eğitim verdiğini göstermektedir (Demir, 2014, s. 355). Balkan topraklarının elden çıkmaya başladığı bu dönemde, eğitim öğretim faaliyetleri yoluyla yıkıcı etkilere karşı koyulmaya çalışıldığı düşünülebilir.

Günümüzde Türkler, Kosova'da azınlık durumunda yaşamaktadırlar. İlkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki okulların bazılarında Türkçe ana dilde eğitim verilmek üzere açılan sınıflar mevcuttur (Kosova'da ortaokul seviyesi, alt seviye ortaöğretim; lise düzeyi, üst seviye ortaöğretim olarak adlandırılmaktadır). Kosova Anayasasına göre; azınlık toplumlar ya da bireyler kendi tercihlerine göre Kosova Cumhuriyetince kabul edilmiş dillerde, devlet okullarında öğrenim görme hakkına sahiptir (Kosova Cumhuriyeti, 2008). Türkler, fiilen de bu haktan yararlanmaktadır. Fakat Kosova Cumhuriyetinin kurulma aşamasında, anayasada Sırp ve Boşnaklar gibi Türklerin bahsinin geçmemesi, Türkler tarafından hayal kırıklığı ile karşılanmıştır (Kosova Ülke Raporu, 2012). Yine de Türkiye'nin siyasi ve ekonomik destekleri ve Kosova Türklerinin çabaları neticesinde, olumlu gelişmeler yaşanmış ve yaşanmaya da devam etmektedir. Kosova'da halkın çoğunluğu Arnavut'tur. Resmi verilere göre Türkler nüfusun az bir oranına denk gelmektedir (Purova, 2016). Ülkede eğitim dili Arnavutçadır. Buna karşın; Türkçe, Sırpça ve Boşnakça ana dilde eğitim görülen sınıflar da vardır. Çocuğunun Arnavutça dışında Türkçe, Sırpça ya da Boşnakça dillerinden herhangi birinde eğitim almasını istediğini beyan eden velilerin çocukları için ayrı bir sınıf açılması gerekmektedir.

Tablo 1. Kosova Eğitim Sisteminde Öğrenci Sayılarının Ana Dil Göre Dağılımı

	Arnavut	Boşnak	Türk	Sırp	Diğer	Toplam
Okul Öncesi	3.724	7	10	28	5	3.774
Ana Sınıfı	21.334	227	194	14	385	22.154
İlköğretim	261.468	3.141	1.842	385	6.813	273.649
Ortaöğretim	81.545	959	670	195	374	83.743
Özel Öğretim	445	-	-	-	-	445
Özel Kurumlar	4.723	17	134	-	157	5.031
Toplam	373.237	4.351	2.850	622	7.734	388.796

(Kosovo Agency of Statistics, 2018)

Tablo 1'de görüldüğü üzere, toplamda 3.000 civarında öğrenci, Türkçe ana dilde eğitim almaktadır. Kosova Türklerinin ana dili Türkçedir. Bunun yanında Kosova'da Arnavutçanın hâkim dil olması sonucunda, Türkler ve dolayısıyla Türkçe eğitim öğrencileri, Arnavutçanın etkisi altında kalmaktadır. Bireylerin birden fazla dili ana dili düzeyinde kullanması durumu iki dillilik ya da çok dillilik olarak ifade edilmektedir (Bican, 2017). Kosova Türkleri ya da Türkçe eğitim öğrencilerinin, iki dillilik durumu üzerine herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Dolayısıyla bu öğrencileri, kesin bir şekilde iki dilli olarak değerlendirmek şu an için mümkün

değildir. Yine de bu öğrencilerin toplumsal şartları ve eğitim ortamlarının iki dillilerin eğitimi ile benzerlik göstermesi dolayısıyla Kosovalı Türk öğrencilerin durumlarının değerlendirilmesinde, iki dillilerin eğitimiyle ilgili alan yazından faydalanmak yararlı olacaktır.

Türkçe eğitimi açısından iki dillilik kavramı, Türkçe ile birlikte başka bir dili ana dili seviyesinde konuşan bireyleri ifade etmektedir. Avrupa ülkelerinden yaşayan Türk göçmenler ve onların çocukları ile Balkan ülkelerinde yaşayan Türk toplulukları bu kapsamda değerlendirilebilir. Balkanlarda yaşayan Kosova Türkleri için de aynı süreç işlemiştir. İki dilliliğin ortaya çıkışının birçok sebebi olabilir. Bunun hem toplumsal hem de bireysel saikleri vardır. Çeşitli gerekçelere dayanan göç hareketleri, hali hazırdaki etnik çeşitlilik, siyasi koşullar, eğitim ve kültürle ilgili sebepler bunlardan bazılarıdır (Maftoon & Shakibafar, 2011). Bireyler buldukları sosyal ortam, ailevi durum ya da ortaya çıkan çeşitli ihtiyaçları sebebiyle iki dilli olabilir. Sosyal bilimlerde birçok konuda olduğu gibi iki dilliliğin dilsel zekayı hangi yönde etkilediği ile ilgili kesin yargılara ulaşmak mümkün olamamaktadır. Fakat en azından iki dilli bireylerle tek ana dilli bireylerin beyin gelişiminde bariz farklıklar olduğu tespit edilmiştir (Bakırlı, 2008, s. 37). İki dillilikle ilgili başka bir durum da toplumsal iki dilliliktir. Toplumsal iki dillilik ise sosyo-kültürel ya da siyasi değişkenlerin etkisiyle diller arasında karışmalar yaşanmasıyla ortaya çıkar (Karaağaç, 2011). Kosova'da Arnavutçanın baskın özellikleri ve Kosova'nın etnik çeşitliliği bir araya geldiğinde toplumsal iki dillilik kavramı ortaya çıkmaktadır. Kosova Türkçe eğitimde Arnavutça ve Arnavut kültürüne dair unsurlara da yer verilmektedir. 7. Sınıf Türkçe ders kitabında seçilen metinlerden bazılarının bu durumla ilişkili olduğu açıkça görülmektedir (Ek 3'e bakınız.). İki dilli öğrencilerin eğitiminde uygulanan modeller ülkeden ülkeye değişmektedir. Bunları inceleyip bir sınıflandırma ortaya koyan (Baker, 2001)'in belirlediği modeller, iki dillilik açısından güçlü ya da zayıf olmaları açısından değerlendirilmektedir. Güçlü modeller ikinci/baskın olmayan dilin korunmasını sağlamakta, asimile olmasını engellemektedir. Zayıf modellerde ise süreç tersine işlemektedir. Kosova'daki mevcut eğitim modeli azınlık dillerinin eğitimine her kademedeki imkân vermesi dolayısıyla iki dillilik açısından güçlü modeller arasında değerlendirilebilir.

Balkan bölgesinde Türk varlığı dolayısıyla Türkçenin varlığı çok daha eskilere götürülebilecek olsa da (Gökdağ, 2012; Beksaç, 2017) kalabalık nüfuslarla ve daha güçlü bir siyasi yapılanmaya bölgeye hâkim olan Osmanlı Devleti ile beraber Kosova'da Türkçe eğitim tam anlamıyla söz konusu olabilmıştır. Bağımsız Kosova Devletinden önce de Kosova'da Türkçe eğitim yapılmaktaydı. Arşiv kayıtları bize bunu göstermektedir (Demir, 2014). Osmanlı döneminde bölgede birçok okulun faaliyet gösterdiğini biliyoruz. Maalesef bu okullarda Türkçe eğitiminin nasıl yapıldığını gösteren veriler olmadığı gibi, nasıl yapılacağını gösteren öğretim programlarına da rastlanmamaktadır. Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmesinden (1912) günümüze değin, buradan Türkiye'ye yoğun göçler olması sebebiyle Kosova'da Türk varlığı dolayısıyla Türkçe eğitim de kan kaybetmeye devam etmiştir (Kosova Ülke Raporu, 2012). Osmanlı Devletinden sonra Kosova'da Sırp Krallığı, Yugoslavya Cumhuriyeti, Sırbistan Cumhuriyeti egemenliği yaşanmıştır. Türkçe eğitimi açısından bu dönemlerde çeşitli sebeplerle iniş çıkışlar olmuştur.

2000'li yılların başından itibaren, bağımsız Kosova Cumhuriyetinin ortaya çıkması, Türkçe eğitim açısından da bir dönüm noktası olmuştur. Kosova Türkçe eğitimine özel, öğretim programları ilk defa alan uzmanları tarafından 2003 yılından itibaren hazırlanmaya başlanmıştır. "Bu programlar Türkçe dersinin müfredatı, dersin işlenişi ve ders kitabının hazırlanması konularında belirleyici olmaktadır. Çerçeve program aynı yıl 3 dilde, Arnavutça, Boşnakça ve Türkçe olmak üzere yayınlanmıştır. Ardından komisyon tarafından, yazılan kitapların basımı için de 2006 yılında ihaleler yapılmıştır. 7. Sınıf Türkçe ders kitabının yazarı ve program geliştirme sürecine dahil olmuş olan Kosovalı Türkolog İsa Sülçevsi'nin ifadelerine göre; müfredat çalışmalarında davranışçı kuram esas alınarak, programlar Bloom taksonomisine uygun olarak hazırlanmıştır. Çalıştay üyelerine müfredat geliştirme konusunda

eğitimler verilmiştir. Bu amaçla; Kanada, Finlandiya, Güney Kore ve Slovenya'dan uzmanlar gelmiştir” (Sülçevsi, Görüşme: Kosova'da Türkçe Eğitim, 2018). Eğitim Bilim ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 10.11.2006 tarihli 6. sınıf, 25.08.2008 tarihli 7. sınıf Türkçe ders kitaplarının basımı hakkında karar çıkmıştır. 2009 yılında da 7. sınıf Türkçe ders kitapları basılmıştır. 7. sınıf Türkçe Ders Kitabının 2016 yılında ikinci baskısı yapılmıştır. Kosova alt ortaöğretim seviyesi Türkçe derslerinde 2020 yılı itibariyle bu kitapları kullanılmaktadır. İlk çalışmaların başladığı 2003 yılından 2020 yılına kadar geçen sürede 8. ve 9. sınıf Türkçe ders kitapları hala basılmamış; bu sorun öğretmenlerin, şahısların ya da Türk Öğretmenler Derneği ve Prizren Türk Tugayı gibi kurumların Türkiye'den ya da başka şekillerde temin ettikleri materyallerle giderilmeye çalışılmıştır (Sülçevsi, Görüşme: Kosova'da Türkçe Eğitim, 2018). Sonuçta, alt seviye ortaöğretim (ortaokul) öğrencilerinin yarısı her yıl Türkçe ders kitabı olmadan Türkçe dersi almaktadır. 7. Sınıf Türkçe ders kitabının hazırlanmasında esas alınan (Alt seviye ortaöğretim yedinci sınıf plan ve programı, 2004) kitabın işlevselliği hakkında değerlendirmede bulunmak adına da en önemli ölçütümüz olacaktır.

Yöntem

Bu bölüm çalışmanın, araştırma modeli, inceleme nesnesi, veri toplama teknikleri, veri toplama araçları ve verilerin analizi hakkında bilgiler içermektedir.

Model

Kosova Türkçe eğitim, 7. Sınıf Türkçe ders kitabını inceleyen bu çalışma nitel araştırma sınıfında değerlendirilebilir. Çalışma 7. Sınıf Türkçe ders kitabının biçim ve içerik açısından durumunu ortaya koymaktadır. Alan yazında durum çalışması olarak nitelenen yöntemde de bir duruma ilişkin sonuçlar ortaya konulur, bu duruma etki eden etkenler bütüncül bir bakış açısıyla araştırılır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 289-303). Dolayısıyla bu çalışmada durum araştırması deseni kullanılmıştır. Çalışmada, 7. Sınıf Türkçe ders kitabı ve Alt Seviye Ortaöğretim 6. Sınıf Türkçe Öğretim Plan ve Programı bir doküman olarak ele alınmak ve incelenmek durumundadır. Bu bağlamda çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi yönteminde geçerli ve güvenilir sonuçlar elde etmek adına inceleme aşamalarına ve bu aşamalarda uyulması gereken ilkelere dikkat edilmelidir. Doküman incelemesinde, kategoriler geliştirme, analiz birimleri saptama, verileri sayısallaştırma ve anlamlandırma aşamalarının titizlikle uygulanması gerekmektedir. (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 190-201) 7. Sınıf Türkçe ders kitabında kullanılan telif metinleri bi kenara bırakırsak; *Bu konuda neler öğreneceğiz? Hazırlık çalışmaları Metni inceleyelim, Kelimeler deyimler gruplar, Anlama ve anlam çalışmaları, Tür ve şekil, Ödev, Dilimizi öğrenelim, Tamamlayıcı bilgiler* bölümlerinde ortaya çıkan söylem içerik analizine tabi tutulmuştur. Öncelikle söylem; zaman, mekân ve kişiye bağlı değişkenlerle oluşmuş, dilsel ve dildışı yapılarıdır (Günay, 2013, s. 22-26). Söylem/metin çözümlemelerinde şartlara göre çeşitli teknikler kullanılabilir. Çalışma bağlamında yapılan içerik analizi, değerlendirici analiz olarak nitelendirilebilir (Bilgin, 2014, s. 20-22).

İnceleme Nesnesi

Çalışmanın inceleme nesnesi, Kosova Eğitim Bilim ve Teknoloji Bakanlığının himayesinde eğitim uzmanı İsa Sülçevsi tarafından hazırlanmış ve 2009 yılında basılmış olan 7. Sınıf Türkçe ders kitabıdır. İkincisi 2016 yılı olmak üzere iki kez basımı gerçekleştirilmiştir. Birinci baskı Albas Yayınevinde, ikinci baskı Adnani Basımevinde yapılmıştır. Yayın Değerlendirme Komisyonunda İbrahim Bülbül, Esin Hüdaverdi, Şefkat Kaçanık bulunmaktadır. Redaktör Suzan Canhasi'dir. Türkçe Yayınlar Sorumlusu olarak Nazan Safçı sunulmuştur. Yayına hazırlayan, Shtepia Botuese Libri Shokollor'dur. Yayıncı adına işlem yetkisi Bajram Sahtri'dedir. Nebahat Sülçevsi düzeltme ve gözden geçirme işini yapmıştır.

Kapak tasarımı Sedat Safçı'ya, sayfa düzeni İsa Sülçevsi'ye aittir (Sülçevsi, 7. sınıf Türkçe ders kitabı, 2016).

Veri Toplama Araçları

7. Sınıf Türkçe ders kitabının biçim ve içerik özelliklerini değerlendirmek için Demirel'in *Türkçe Ders Kitaplarını İncelenmesi* (Demirel, 2006) çalışmasında ortaya koyduğu *Türkçe Ders Kitabı İnceleme Ölçeği* kullanılmıştır. Ölçek geliştiriciden önceden izin alınmıştır. Kitabın kazanımlar açısından incelenmesi boyutunda (Alt seviye ortaöğretim yedinci sınıf plan ve programı, 2004)'nda belirlenen hedefler esas alınmıştır. Veri toplanması sürecinde, doküman analizi ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Türkçe (Alt seviye ortaöğretim yedinci sınıf plan ve programı, 2004) hazırlanmasında görev almış, 7. Sınıf Türkçe ders kitabının da yazarı olan İsa Sülçevsi ile ilgili konularda bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Türkçe Alt Seviye Ortaöğretim Altıncı Sınıf Öğretim Plan ve Programı ve 7. Sınıf Türkçe ders kitabının içerik analizi yapılmış, dolayısıyla çalışmada kullanılan veri toplama tekniklerinden biri de doküman incelemesi olmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi, elde edilen verilerin birbiriyle ilişkilendirilmesi, örüntüler oluşturulması yoluyla gerçekleşmiştir. Elde edilen veriler anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde kodlanmış, kodların birbirleriyle olan ilişkileri analitik bir yaklaşımla ele alınmıştır.

Bulgu ve Yorum

Çalışmada elde edilen bulgular alt başlıklar halinde sunulmuştur.

1. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabının Şekil Özellikleri ve Alt Seviye Ortaöğretim Yedinci Sınıf Plan, Programı ile Uyum

Ders kitaplarının şekil özellikleri, fiziki görünüm ve genel görünüm alt başlıkları altında incelenmiştir. Fiziki görünümde; kapak, sayfalar, yazı tipi ve büyüklüğü vb. özellikleri inceliyoruz. Genel görünümde ise kitabın genel görünüm itibari ile kullanılış biçimi, ek araçlar ve işlevler açısından değerlendirilmiştir.

Tablo 2. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Fiziksel Görünümü

	7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı		
	Evet (2)	Kısmen (1)	Hayır (0)
Türkçe Ders Kitaplarının Fiziksel Görünümü	Kapak renkli mi?		✓
	Kapak karton mu?	✓	
	Kapak lüks karton mu?		✓
	Büyüklik: (19x27: Evet, 16x24: Kısmen, 13x17: Hayır)	✓	
	Kitapta resimlere yeterince yer verilmiş mi?		✓
	Punto büyüklüğü uygun mu?	✓	
	Ciltli mi?	✓	
	Birinci hamur mu?		✓
Toplam	11		

7. sınıf Türkçe ders kitabının fiziksel görünüşünün genel olarak, beklentileri karşıladığı görülmektedir. Fakat kitabın ilgi çekiciliği ile ilgili sorunlar vardır. Metin resimlemeleri ve kitap içeriklerinin yeterince renkli ve ilgi çekici olmaması, çocukların gelişim dönemi

özellikleri ve beklentileri açısından uygun değildir. Özellikle görselliğin, ilgi çekici medya içeriklerinin çocuklara bu kadar kolay ulaştığı böyle bir dönemde, bu durum, öğrencilerin ders kitaplarını sıkıcı bulmasına yol açabilir.

Tablo 3. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Genel Görünümü

Türkçe Ders Kitaplarının Genel Görünümü	7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı		
	Evet (2)	Kısmen (1)	Hayır (0)
Ders kitabı mı?	✓		
Yardımcı ders kitabı var mı?			✓
Kaynak kitabı var mı?			✓
Test ve alıştırma kitabı var mı?			✓
Test ve alıştırmalar için cevap anahtarı var mı?			✓
Dilbilgisi kitabı var mı?			
Bu kitapları destekleyecek yardımcı araç-gereç (video, ses kaydı vb.)			✓
X ¹	2		

Tablo 3'e baktığımızda, ders kitabını destekleyici araçların olmadığı görülmektedir. Türkiye'de bir dönem Türkçe dersleri için; öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı, çalışma kitabı şeklinde kitapların kullanılması uygulaması artık terk edilmiştir. Öğrenciler için tek kitap ön görülürken, öğretmenler için de kılavuz kitap basılmaması yoluna gidilmiştir. Fakat yine de öğrenciler için mevcut Türkçe ders kitaplarının içeriği ders ve çalışma kitaplarının tek kitapta birleştirildiği izlenimini vermektedir. 7. Sınıf Türkçe ders kitabında, çalışma kitabı içeriğini karşılayabilecek unsurlar yoktur. Bunun yanında Kosova Türkçe eğitim Türkçe derslerinde Kosova Bilim, Eğitim ve Teknoloji bakanlığınca sağlanan yalnızca bir adet ders kitabı kullanılabilirken, öğretmen için kılavuz kitap, öğrenci çalışma kitabı basılmamaktadır.

2. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabının İçerik Özellikleri ve Alt Seviye Ortaöğretim Yedinci Sınıf Plan, Programı ile Uyum

Ders kitabının içeriği; öğretim programına uygunluk, metinler ve metinlerde aranan özellikler ve ders kitaplarında bulunması gereken bazı bölümler göz önünde bulundurularak incelenmiştir

A. Önsöz B. İçindekiler C. Metinler² D. Dizin

Yukarıdaki bölümler kitabın ana bölümleridir. Esas içerik ve ünite yapılanması metinler bölümü olarak belirlediğimiz bölümde ortaya çıkmaktadır.

Kitap içeriği, metin temelli olarak oluşturulmuştur. Her bir ünite bir metin ve metinle ilgili çalışmalardan müteşekkildir. Her ünite/metinde belirli bir şablon kullanılmaktadır. Bu şablon da 8 başlık altında toplanabilir:

1. Bu konuda neler öğreneceğiz?
2. Hazırlık çalışmaları
3. Metin
4. Metni inceleyelim
- 4.1. Kelimeler deyimler gruplar

¹ Bu işaret değerlerin ortalaması anlamında kullanılmıştır.

² Metinlerin toplam sayısı 39'dur. Bunlardan 4'ü serbest metin olarak belirlenmiştir. Serbest metinlerde herhangi bir etkinlik planı sunulmamaktadır. Öğretmen ve öğrenciler serbest metni konusunda özgür bırakılmıştır. Geri kalan metinlerde ünite bazlı genel plan uygulanmıştır. 7. Sınıf Türkçe ders kitabında kullanılan metinlerin listesi için Ek 2'ye bakınız.

4.2. Anlama ve anlam çalışmaları

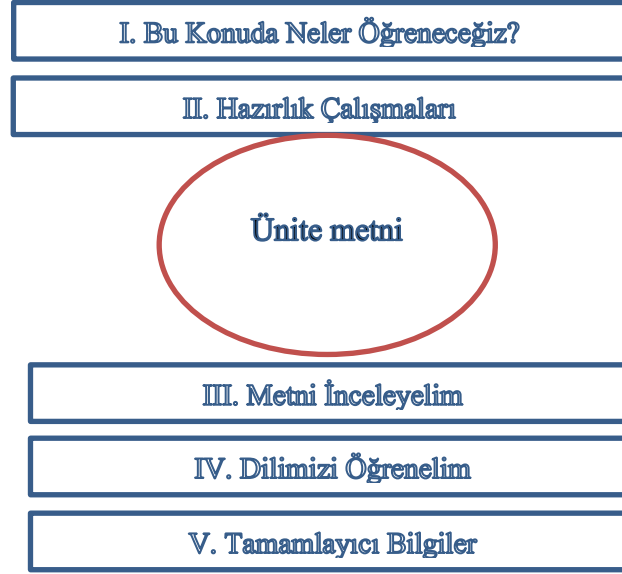
4.3. Tür ve şekil

4.4. Ödev

7. Dilimizi öğrenelim

8. Tamamlayıcı bilgiler

Yukarıdaki yapı -serbest okuma metinleri hariç- her ünite/metinde kullanılmıştır.

Şekil 1. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Ünite Şablonu

Tablo 4. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Dilimizi Tanıyalım ve Tamamlayıcı Bilgiler Bölümleri ve Konuları

Metin	Dilimizi öğrenelim	Tamamlayıcı bilgiler
1	Dil ve iletişim	Mektup çeşitleri, Sözcük grupları
2	Tümce ve tümce ögeleri, Yüklemlerine göre tümceler	Anlamlarına göre cümleler
3	Altay dil ailesi ve Tür diller	Düz ve devrik tümce, Tümleçler
4	Ek fiil	Soru edatını yazımı, Büyük harflerin yazımı
5	Tümce öğelerinin dizilişi	Sözcük grupları çeşitleri (tamlama grupları)
6	Sözcük grupları (Tümce ögeleri)	Ekler, Kosova'da Konuşulan Türkçe ve ölçünlü Türkçe
7	Yüklem sayısına göre tümceler Sözcük türleri	Düzeltilme işareti Fiillere gelen çekim ekleri
9	Yapım ekleri	Yapılarına göre adlar
10	Kök ve gövde	Zamir çeşitleri
12	Adlara gelen çekim ekleri, Türkçenin zenginliği	Sıfat çeşitleri
13	Adlar ve türleri	Ünlemler, Yansıma sözcükler
14	Zamirler, Sıfatlar	Kesme işaretinin kullanımı, Sayıların yazımı
15	Ad tamlamaları, Ad çekimi	Bağlaç olan ki'nin yazımı Bağlaç olan de, da'nı yazımı
16	Zarflar, Bağlaçlar	Bildirme ve tasarlama kipleri
17	Fiiller ve yapısı, Fiillerde zaman ve kip	Görevlerine göre fiile çeşitleri (oluş kılış durumu)
18	Fiil çekimi, Fiil çatıları	Eş sesliler ve ikilemeler

19	Haber kipleri Tasarlama kipleri	Dolaylı tümleş
20	Basit ve bileşik zamanlı fiiller	Kiplerde olumsuzluk ve soru, Türk dil kurumu
21	Fiillerde yapı	Türkiye ve Kosova’da 23 Nisan
23	Fiilimsiler	Ünsüz benzeşmesi
25	Sıfat ve zarf görevli sözcükler	Türkçenin dünya dillerine etkisi
26	Fiillerde anlam kayması	Türkçe sözcüklerin ses özellikleri
27	Türkçenin biçim özellikleri	Türkçenin hece yapısı ve satır sonunda sözcüklerin bölünmesi
28	Edatlar	Dil devrimi

Programa göre, 7. sınıfta işlenmesi veya üzerinde durulması gereken dil bilgisi konuları şunlardır:

“Büyük ve Küçük Ünlü Uyumu

Ünlü Uyumuna Aykırı Ekler

Kelimelerin (Ad, sıfat, adıl, belirteç, eylem vb.) Tümce İçinde Görevleri

Ad Türünden Sözcükler (Ad, sıfat, adıl, belirteç)

Eylem Türünden Sözcükler

Eylem Kipleri

Birleşik Zamanlı Eylemler

Eylem Çatıları

Ekler (“mi” soru eki, yapım ekleri, çekim ekleri)

Bağlaçlar (“de”, “ki”, “ile”)

Tümce Çeşitleri (Öge dizilişine göre: Kurallı, devrik; Yükleme göre: Ad, eylem tümcesi)” (Alt seviye ortaöğretim yedinci sınıf plan ve programı, 2004).

Bu noktada karşımıza bir sorun çıkmaktadır. Programda 7. sınıfta işlenmesi ön görülen Türkçenin ünlü uyumları konusuna kitapta yer verilmemiştir. Bu durum 6. Sınıf Türkçe ders kitabında kısmen telafi edilmiştir (Sülçevlis ve Sülçevlisi, 2007). Ünlülerin özellikleri ve büyük ünlü uyumu konularına yer verilmiştir. Bunun dışında programda öngörülen diğer konuların kitapta yer aldığı görülmektedir. 6. ve 7. sınıf kitaplarında birbiriyle kesişen dil bilgisi konuları vardır. Sarmal içerik tasarımında ilerleyen seviyelerde aynı konuların genişleyerek yer bulması mümkündür. Fakat buradaki durum farklıdır: aynı konular aynı kapsam ve tarzda tekrar etmektedir.

Tablo 5. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı İçerik İncelemesi

Türkçe Ders Kitaplarının İçerik İncelemesi	Evet	Kısmen	Hayır
	(2)	(1)	(0)
Kosova Türkçe eğitim programında belirtilen hedeflerle tutarlı olarak hazırlanmış mı?			✓
Konular bir önceki sınıfta tamamlayıcı, bir sonrakine hazırlayıcı mahiyette mi?		✓	
Konular geleceğe hazırlayıcı mı?			✓
Metinler öğrencilerin yaş ve sınıf düzeyine uygun mu?		✓	
Metinler sanat değeri taşıyan ve okumaya özendirici nitelikte mi?	✓		
Metinler öğrencilerin ilgilerine ve sosyal yaşamlarına uygun mu?			
Metinler tema/ünite ile ilişkili mi?			✓
Metinler anlaşılır bir üslupla yazılmış mı?	✓		

Metinlerin seçiminde çağdaş Türk yazar ve ozanlarının eserlerine yer verilmiş mi?	✓
Kitabın sonunda sözlük var mı?	✓
Dilbilgisi konuları yeterince işlenmiş mi?	✓
Kitabın sonunda kaynakça var mı?	✓
X	0,75

Kitabın sorunlarından biri, dil bilgisi konularının programla tutarlı olmamasıdır. İlgili bölümde değindiğimiz gibi *6. Sınıf Türkçe* kitabı içeriğinin tekrarı -sarmal model tasarımı ile izah etmek mümkün değil- ve programdan öngörülen bazı kazanımların ders kitabına yansımaması özellikle derslerde hemen hemen hiç başka kaynak kullanılmaması da göz önünde bulundurulduğunda durumun vahameti daha iyi anlaşılacaktır.

Konular kısmen bir sonraki seneyi tamamlayıcı niteliktedir. Zaten 8. ve 9. sınıfta öğrencilerin ders kitabı dahi yoktur. Konuların tam anlamıyla gelecek yıllara hazırlayıcı olduğunu iddia edemeyiz. Yeni kitap basılması ve hazırlanması yıllarca sürmektedir. Bu açıdan güncel bilgilere ve geleceğe ışık tutacak metinlere yer vermek mümkün olmamaktadır. Metinlerin, genç neslin ilgi alanlarına yeteri kadar hitap etmediğini söyleyebiliriz. Ayrıca eğitim materyallerinin tasarımında öne çıkan, araştırmaya yöneltme, dikkat çekme, görselleri etkili kullanma gibi özelliklere kitabın yeteri kadar sahip olmadığı da görülmektedir. Kitabın tasarımının tematik olmadığı görülmektedir. Bu açıdan metin-tema ilişkisini belirlemek de söz konusu olmamaktadır. Kitabın sonunda dizin olmakla beraber, sözlük ve kaynakça yoktur. Ölçütleri puanladığımızda ortaya çıkan ortalama değer ($X=0,75$), göstermektedir ki bu açıdan *7. Sınıf Türkçe* ders kitabının içeriği genel olarak yetersiz görünmektedir. Kitap içeriği bağlamında değerlendirdiğimiz başka unsurlar da vardır. Bunlar: Kitapta yer alan alıştırmalar, ölçme ve değerlendirme unsurları; kelime ve cümle yapısı, üslup. Bu unsurları da belli ölçütlerde değerlendirdiğimizde ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Tablo 6. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Alıştırmalar, Ölçme ve Değerlendirme

	Evet (2)	Kısmen (1)	Hayır (0)
Türkçe Ders Kitaplarında Alıştırma, Ölçme, Değerlendirme	Her okuma parçası sonunda dört temel dil becerisini geliştirici alıştırmalara yer verilmiş mi?		✓
	Yazılı alıştırmalara, sözlü alıştırmalardan daha çok yer verilmiş mi?	✓	
	Türkçeyi doğru ve akıcı kullanabilmek için yeterli alıştırmalara yer verilmiş mi?	✓	
	Alıştırmalar sınıf düzeyine göre mi?	✓	
	Araştırma ve inceleme yapmaya yönelik soru, ödev vb. çalışmalar düzenlenmiş mi?		
	Edinilen beceri ve kazanılan davranışları ölçmeye yarayan sorulara yer verilmiş mi?		✓
	Ölçme araçlarına (eşleştirme-kısa cevaplı sorular) yer verilmiş mi?		✓
	Ünite sonlarında çoktan seçmeli testlere yer verilmiş mi?		✓
	Test maddeleri ölçme tekniklerine uygun olarak hazırlanmış mı?		✓
	X		0,44

Kitabın ölçme, değerlendirme ve etkinlikler/alıştırmalar açısından çeşitli ölçütlerle değerlendirilmesi durumunda elde edilen veriler ve ortalama değer ($X=0,44$)'e göre, kitabın

yetersiz olduğunu söyleyebiliriz. Hatta, kitabın en çok alıştırmalı/etkinlik, ölçme ve değerlendirme konusunda yetersizliklerinin olduğu görülmektedir. Bazı dil bilgisi konuları hakkında verilen bilgilerin ardından örnekler verilmesi haricinde kitapta herhangi bir etkinlik ya da ölçme etkinliği bulunmamaktadır. Bu eksikliğin ders sürecinde öğretmenlerce telafi edilmesi gerekecektir.

Öğrencilerin seviyeye uygun alıştırmalı soruları sorulması ölçütü dışında yeterli olduğunu söyleyebileceğimiz bir özelliği yoktur. Her okuma parçası sonunda dört temel dil becerisini geliştirici alıştırmalara yer verme, edinilen beceri ve kazanılan davranışları ölçmeye yarayan sorulara yer verme, ünite sonlarında çoktan seçmeli testlere yer verilme, çeşitli ölçme araçlarına yer verilme, test maddeleri ölçme tekniklerine uygun olarak hazırlanma ölçütlerinde kitabın yetersiz olduğu görülmektedir.

Tablo 7. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Kelime ve Cümle Yapısı

Türkçe Ders Kitaplarının Kelime ve Cümle Yapısı	Evet	Kısmen	Hayır
	(2)	(1)	(0)
Açık ve sade olarak yazılmış mı?	✓		
Cümleler sınıf düzeylerine uygun uzunlukta mı?	✓		
Olduğu gibi yazılması gereken yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiş mi?	✓		
Cümle yapısı öğrencinin seviyesine uygun mu?	✓		
Cümleler basitten karmaşığa, bilinenenden bilinmeyene, somuttan soyuta doğru sıralanıyor mu?		✓	
Yazım kurallarına uygun mu?	✓		
Metinler dilbilgisi konularını işleyici nitelikte mi?		✓	
Dilbilgisi yapıları sistematik olarak değişik üniteler içinde tekrar ediliyor mu?	✓		
	X	1,45	

Kitabın kelime ve cümle yapısı incelemesini kullanılan dilin yapısal özellikleriyle beraber üslupla da ilişkilendirebiliriz. Tablo 7 verilerine göre kitabın dil özellikleri açısından yeterli seviyede olduğu görülmektedir. Ortalama değer (X=1,45) kitabın bu ölçütler açısından genel olarak yeterli seviyede olduğunu göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışma bulgularından sonra ortaya çıkan sonuçlara göre ilgili kurum ve kişilere uygulamaya yönelik bazı önerilerde bulunmak gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Öncelikle 7. Sınıf Türkçe ders kitabının, günümüzde görsel medya araçlarında meydana gelen hızlı değişimlere ve genel kabullere uymayan bir grafik tasarım kullanıldığı görülmektedir. Öğrenciler gelişimsel dönemleri itibarıyla de ilgi çekici ders materyallerine ihtiyaç duymaktadırlar. Buna karşın kitabın grafik tasarımının ilgi çekici olmadığı açıkça görülmektedir. Kitabın 3. baskısında bu durumun değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bulgulara göre ortaya çıkan başka bir sonuç da kitapta etkinliklere yeteri kadar yer verilmemesidir. Etkinlik olarak sunulan çalışmaların, çağdaş dil eğitimi anlayışının çok gerisinde kaldığı ortadadır. Mevcut öğretim programının aksine yapılandırmacı bir yaklaşımla içerikler oluşturulduğunu söylemek mümkün değildir (Alt seviye ortaöğretim yedinci sınıf plan ve programı, 2004). Öğrencilere bilgiler hazır olarak verilmekte, ardından alt düzey bilişsel işlem düzeyinde değerlendirilebilecek nitelikte içerikler/çalışmalar sunulmaktadır. Ölçme değerlendirme ayağı hemen hemen yok gibidir. Üst kademelere geçişte ya da üniversiteye giriş sınavlarının özelliklerine uygun, herhangi bir çalışma yoktur.

Türkiye’de basılan Türkçe ders kitapları ile *7. Sınıf Türkçe* ders kitabı arasında hem fiziksel tasarım hem de içerik tasarımı arasında ciddi anlamda uçurum vardır. Halbuki iki ülkede kullanılan mevcut Türkçe öğretim programlarına baktığımızda bu denli bir farklılık olmadığı görülmektedir (Alt seviye ortaöğretim yedinci sınıf plan ve programı, 2004; Türkçe dersi öğretim programı, 2019). Buna rağmen bu kadar farklı kitap tasarımlarının ortaya çıkması gerçekten düşündürücüdür. Sonuç olarak, kitabın dil ve anlatım açısından başarılı olmakla beraber; genel içerik düzenlemesi, resimleme, görsel tasarım bakımından yetersiz olduğu görülmektedir. Özellikle konu etkinlik ya da araştırmalarının ve devamında ölçme değerlendirme içeriklerinin çok yetersiz olduğu görülmüştür.

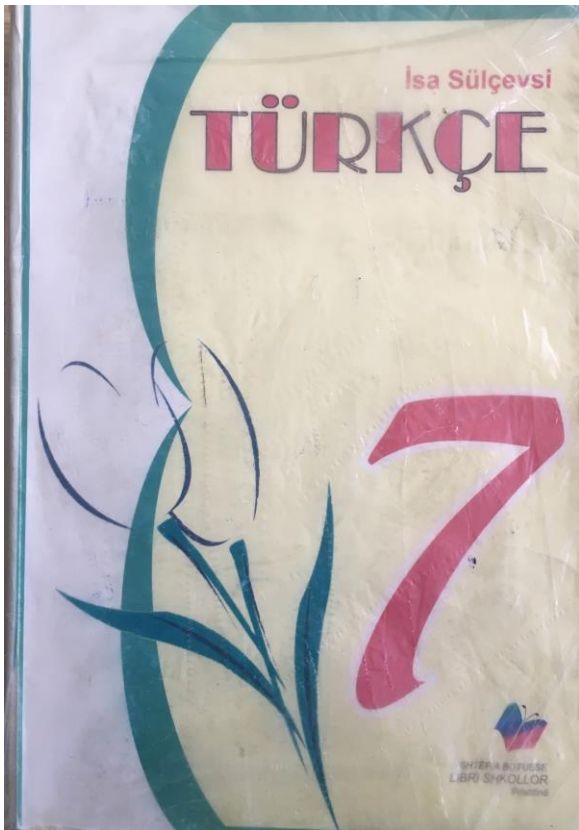
7. Sınıf Türkçe ders kitabı ile ilgili genel olarak yetersizlikleri ortaya koyan bulgular elde edilmiştir. Fakat konuya başka açılardan da bakmak gerekmektedir. Öncelikle Kosova’da Türkçe eğitimin son derece kısıtlı imkânlarla yürütüldüğünü belirtmeliyiz. Alt ortaöğretim öğrencilerinin yarısı, basılmadığı için Türkçe derslerinde herhangi bir ders kitabı kullanamamaktadır. Basılan kitaplar sınırlı sayıda olduğu için ve ortalama 7 yılda bir basıldığı için her sene bu kitaplar bir üst sınıfa geçen öğrencilerin de faydalanması için toplanmaktadır. Dolayısıyla kitabın birçok öğrenci tarafından yıllarca kullanılacağına farkında olan kitap yazarının bu kısıtlılıktan etkilenmesi de doğaldır. Örneğin, yazma etkinliklerinin kitap üzerinde yer bulması bu şartlarda imkânsızdır. Baskı maliyetlerinin, kitabın sayfa sayısına etki etmesi dahi mümkündür. Zira iki ders kitabı da nispeten az sayıda sayfadan oluşmaktadır (Sülçevsi ve Sülçevsi, 2007; Sülçevsi, 2016). Bu şartlarda kitap yazarının hedeflediği tüm içerikleri kitaba koyabilmesi mümkün olmayacaktır. Ders kitaplarının yazılması, basılması işleri Kosova Eğitim Bilim ve Teknoloji Bakanlığı himayesinde yapıldığına göre bu sorunun muhatabı da bahsettiğimiz kurum ve ilgili görevlileridir. Türkiye’nin de bu noktada katkılarının olabileceği aşikardır. Birçok Kosovalı Türk öğrenci her yıl, Türkiye bursları ile Türkiye’de üniversite okumanın peşindedir. Türkiye’de eğitime başlasalar bile çalışma bulguları ve sonuçlarında ortaya koyduğumuz sıkıntıların devam ettiği bir eğitim sistemi içinden çıkıp da başarılı olmaları bir hayli zor olacaktır. Türkiye dışında kalan bu ülkenin Türk çocuklarının da en az Türkiye’deki öğrenciler kadar kaliteli bir Türkçe eğitimine muhtaç olduğu unutulmamalıdır.

Kaynakça

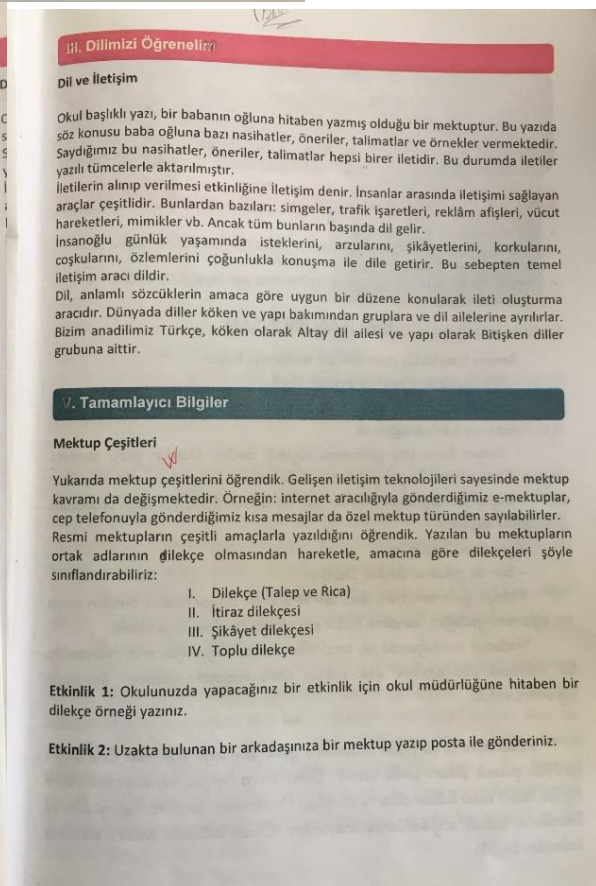
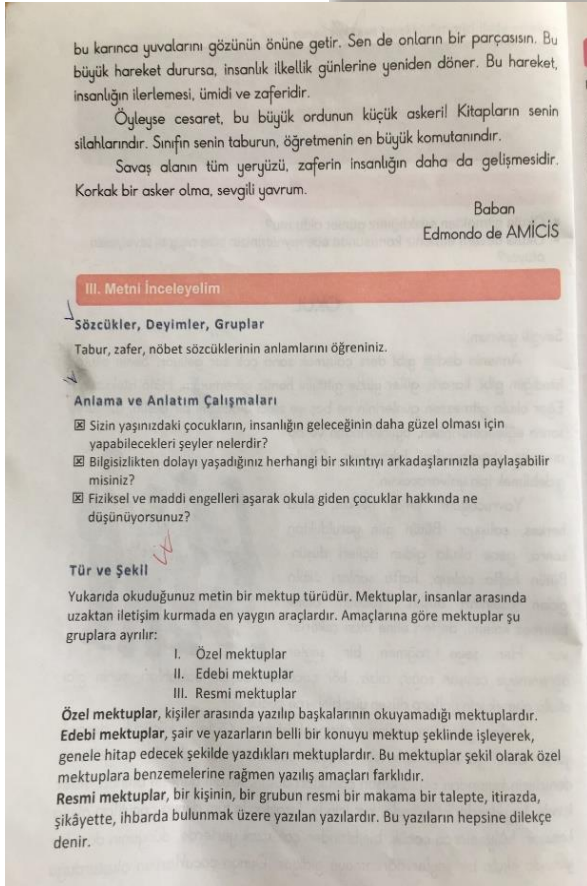
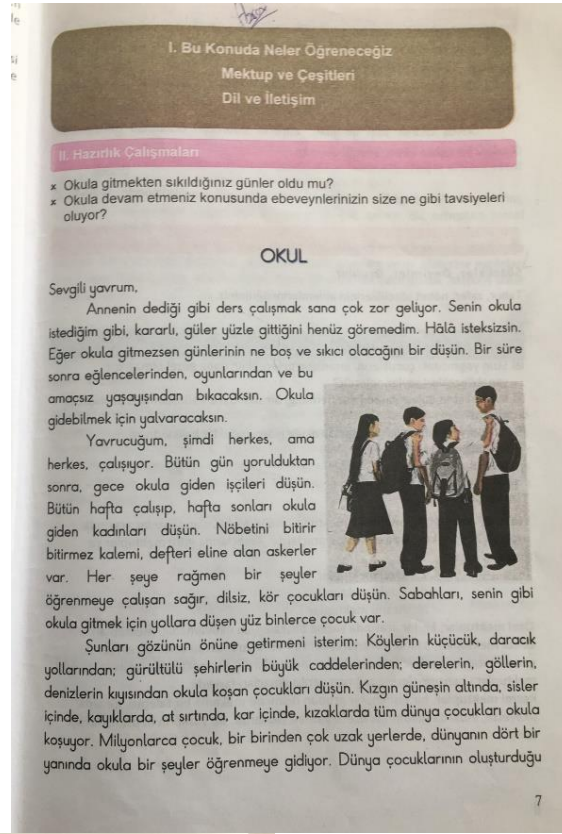
- Achmet, İ. K. (2005). *Yunanistan'da (Batı Trakya'da) ikidilli eğitim veren azınlık okullarında Türkçe ve Yunanca eğitim gören öğrencilerin okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerinin değerlendirilmesi*. (Doktora Tezi).
- Baker, C. (2001). *Foundations of bilingual education and bilingualism*. Great Britain.
- Bakırlı, ö. C. (2008). İki dillilikte beyin ve zeka. *Dil Dergisi*, 32-42.
- Bay, E., Koro, B., Volkan, O., Kervan, S., & Yıldırım, S. (2017). Kosova. E. B. (Ed.) içinde, *Türk dünyasının eğitim sistemleri ve sorunları* (s. 4-110). Ankara: Pegem Yayınları.
- Beksaç, E. (2017). Balkanlarda tarih öncesi ve erken uygarlıklar. B. A. Gökdağ, & O. Karatay içinde, *Balkanlar El Kitabı 1. Cilt* (s. 91-98). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Bican, G. (2017). İki dilliğin tanımlanması: Kuramsal tartışmalar ve güncel yaklaşımlar. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 353-366.
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal bilimlerde içerik analizi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Demir, N. (2014). Başbakanlık Osmanlı arşivlerine göre 1877-1912 yılları arasında Kosova'da eğitim ve öğretim. N. Demir içinde, *Dil, tarih, kültür ve edebiyat araştırmaları I* (s. 351-372). Ankara: Edeg Akademi.
- Demirel, Ö. (2006). *Türkçe ders kitaplarını İncelenmesi*. Pegem.
- Duman, A. (2003). Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretiminde metin seçimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 151-156.
- Gökdağ, B. A. (2012). Balkanlar: Etnik karmaşanın dilsel boyutları. *Karadeniz Araştırmaları*, 1-27.
- Güleç, İ., İnce, B. (2015). 2. *Avrupalı Türkler ana dili eğitimi çalıştayı, iki dilli ve çok dilli eğitim verene okulların yeterlilikleri*. Ghent: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Günay, D. (2013). *Söylem çözümlemesi*. İstanbul: Papatya.
- Karaağaç, G. (2011). Bireysel iki dillilik ve toplumsal iki dillilik. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 222-228.
- Kayadibi, N. (2016). *Makedonya'da ilköğretim okullarında Türkçe eğitimi 7. sınıf örneği*. (Doktora Tezi).
- Kosova Cumhuriyeti. (2008). *Kosova Cumhuriyeti Anayasası*.
- Kosova Eğitim Bilim ve Teknoloji Bakanlığı. (2003). *Alt Seviye Ortaöğretim Altıncı Sınıf Öğretim Plan ve Programı*. Priştine.
- Kosova Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı. (2004). *Alt seviye ortaöğretim yedinci sınıf plan ve programı*. Priştine.

- (2012). *Kosova Ülke Raporu*. Erişim adresi: <http://www.birlesmismarkalar.org.tr/uploads/Kosova.pdf>.
- Kosovo Agency of Statistics. (2018). *Education statistics in Kosovo*. Prishtine: Republika e Kosovës-Republika Kosova-Republic of Kosovo.
- Kurt, B. (2018). *Moldova Gagauz Yeri özerk bölgesinde Türkiye Türkçesi öğretimi*. (Doktora Tezi).
- Maftoon, P., & Shakibafar, M. (2011). Who is bilingual. *Journal of English Studies*, 79-85.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Muzbeg, E., Uysal, G., Hoti, S., Baykuş, E., & Kırık, S. (2014). *Kosova'da Türkçe eğitim, öğretmen gözünden yansımalar*. <http://www.paradigm.org/wp-content/uploads/02-Kosovada-T%C3%BCrk%C3%A7e-E%C4%9Fitim.pdf> adresinden alındı
- Ospanova, Z. (2015). *Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretiminde medyanın etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi).
- Purova, N. (2016). *Kosova nüfus coğrafyası*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sakarya Üniversitesi. (2013). *1. Avrupalı Türkler ana dili eğitimi çalıştayı, sorunlar ve çözüm önerileri*. Sakarya.
- Stefan, C. A. (2013). *Romanya'da Türkçe öğretimi*. (Yüksek Lisans Tezi).
- Sülçevsi, İ., & Sülçevsi, N. (2007). *Türkçe 6*. Prishtine: Albas Yayınevi.
- Sülçevsi, İ. (2016). *7. sınıf Türkçe ders kitabı*. Prishtine: Shetepia Butouse Libri Shkollor.
- Sülçevsi, İ. (2018, Nisan 25). Görüşme: Kosova'da Türkçe Eğitim.(R. Eryılmaz, Röportaj Yapan).
- Şen, Ü. (2010). Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının ana dili eğitimine yönelik Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yapılan çalışma ve uygulamalar. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 239-253.
- Topsakal, C., & Koro, B. (2007). *Kosova'da yaşayan Türkçe eğitimi*. İstanbul: Bay Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız, C. (2012). *Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına Türkçe eğitimi (Almanya örneği)*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.

Ek 1: 7. Sınıf Türkçe ders kitabı ön ve arka kapak

Ek 2: 7. Sınıf Türkçe ders kitabı ve örnek ünite

Ek 3: Yedinci sınıf Türkçe ders kitabı metinleri

1. Okul (Edmond De Amics)
2. Bir Lisan Bir İnsan (İsa SÜLÇEVSİ)
3. İhtiyar Çilingir (Memduh Şevket ESENDAL)
4. Bu Sabah Hava Berrak (Cahit Sıtkı TARANCI)
5. Yanık Çocuk (Seyit Kemal KARAALİOĞLU)
6. Prizren Çeşmeleri (Altay SUROY)
7. Geçmişle Gelecek (Oktay AKBAL)
8. Beş Çam Ağacı (Raif ERTEM)
9. Küfe (Mehmet Akif ERSOY)
10. Benim Adım Selen (Aysel GÜR MEN)
11. Öğrenme Yılları (Şevket RADO)
12. Gamlanma Gönül (Karacaoğlan)
13. Bir Ağaç (İskender MUZBEG)
14. Kuğular (Tolstoy)
15. Kompozisyon (Mehmet KAPLAN)
16. Marangoz (Tevfik FİKRET)
17. Tuhaf Bir İcat (Ahmet Hamdi TANPINAR)
18. Kim İster (Şükrü RAMO)
19. İşte Cumhuriyet (Aziz NESİN)
20. Masal (Agim Rifat YEŞEREN)
21. Balıkçıl (La FONTAİNE)
22. Cornille Ustanın Esrarı (Alphonse DAUDET)
23. Yurt Türküsü (Vasfi Mahir KOCATÜRK)
24. Karanfiller ve Domates Suyu (Sait Faik ABASIYANIK)
25. Sevdiklerim (Naim ŞABAN)
26. Farkında mısın? (Yavuz Bülent BAKİLER)
27. Hürriyet ve Kölelik (Mehmet KAPLAN)
28. Eşekle Tilki (Beşir AYVAZOĞLU)
29. Otobüsü Kovalayan Kız (Kemalettin TUĞCU)
30. Kaşığı (Ömer SEYFETTİN)
31. Bugün Cuma (Cahit Sıtkı TARANCI)
32. Atatürk ve Bilim (Ayşe Afet İNAN)
33. Deniz ve Ben (Nusret Dişo ÜLKÜ)
34. Bahçe (Selahattin BATU)
35. Güzellikler (Refik Halit KARAY)
36. Hindinin Marifeti (Anonim)
37. Filibe'de (Yahya Kemal BEYATLI)
38. Şeftaliler (Anonim)
39. Semaver (Sait Faik ABASIYANIK)
40. Onu Seviyorum (Fatih ERDOĞAN)